શ્રીગોકુલેશ પાઠશાળા

મહા સુદ ૧૧, ૨૦૬૪,

જયા એકાદશી વ્રત

શ્રીવલ્લભકુલભૂષણ સકલ શાસ્ત્ર શ્રુતિધાર,
વકતા કર્તા રક્ષક શિક્ષક ધર્મ સુચાર.
શ્રીસુરેશપ્રભુ એક જે શ્રીગોકુલ ઘરના ધણી,
રાખી સૃષ્ટિને નિજચરણે, ધરી સિદ્ધાંતની છડી.

સર્વ શ્રીગોકુલેશચરણશરણાનુરાગી સમાજ,

જૈ જૈ શ્રીગોકુલેશ,

શ્રીગોકુલેશ પાઠશાળા નિયમિત સૌ સેવક-વૈષ્ણવને પ્રાપ્ત થાય, તેવો પ્રયાસ અમો કરી રહ્યા છે. પણ પાછળા મહીને અમે આપણી સમક્ષ અંક પ્રકટ કરવામાં ચુકી ગયા, તે બદલ અમો દિલગીર છીએ. કોઈક અજ્ઞોગતા કારણોસર અમો અંક આપવામાં અસમર્થ થયા, તેની અમને ખૂબજ ચિંતા છે. છતાં, આપણે એકજ છીએ, એકજ ઘરના છીએ, તો આપ અમને ક્ષમા કરશો.

હવે તો દિવસો બદલાયા, ઋતુ બદલાયી, અને આવ્યા વસંત ના દિવસો. અને આપણા અલૌકિક શ્રીચતુર્થદ્વારમાં પણ વસંતના અણસાર છે. કારણકે કોણ છે, જે વસંતથી પોતાનો પીછો છોડાવી શકે? છોડ પર આવી નવી કુંપળો, વાતાવરણ ખુશનૂમા બની રહ્યુ છે, ચારે તરફ વસંતની વધાઈઓ ગવાઈ રહી છે, સૌ કોઈ આ અલૌકિક વાતાવરણ ને વધાવી રહ્યા છે. તો આપણે પણ કેમ બાકી રહીએ. કારણ કે

આઈ બસંતઋતુ અનૂપનૂત કંતમોરે ।।

બોલત વન કોકિલા માનોં કુહુકુહુ રસ ઢોરે ।। ૧ ।।

ફૂલી વન રાઈ જાઈ ફુદ કુસમ ઘોરે ।।

મદરસ કે માતે મધૂપ ફિરત નંદસુવન દોરેદોરે ।। ૨ ।।

હમ તુમ મિલિ ખેલેંલાલ કુંજ ભવન ચૌરે ।।

ગોવિંદ પ્રભુ નંદસુવન ખેલે ઇકઠૌરે ।। ૩ ।।

સૌને વસંતની ખૂબજ વધાઈ

ભાવક્ત

દાસ ગોપાલ (વડોદરા), રાજેન્દ્રભાઇ કડકીયા (યુ.એસ.એ)

।। શ્રીગોકુલેશો જયતિ ।।

ગુરુ શિક્ષા - ૫

સત્સંગ - ગોસ્વામી શ્રીદેવકીનન્દનાચાર્યશ્રી

સત્સંગ :-

સત્સંગ શબ્દ સત્ + સંગ બે શબ્દોથી બનેલો છે. સત્ એટલે સત્પુરુષો અને શાસ્ત્રો.

શ્રીઠાકોરજીને એક ગુણ (સત્ + ચિત્ત + આનન્દ). શાસ્ત્રોને સમજનારા અને આચરનારા મહાપુરુષોનો સંગ તે સત્સંગ. શ્રીમહાપ્રભુજીની આજ્ઞા છે કે શાસ્ત્રોને જાણીને, તે અનુસાર મન, વાણી, અને કાયા (શરીર)થી શ્રીગોકુલેશનાં સેવા-સ્મરણ કરવા.

ભક્તિનું પ્રથમ પગથીયું ભગવાનના માહાત્મ્યનું જ્ઞાન છે. આવું જ્ઞાન જેમના સંગથી મળે તેને સત્સંગ કહેવાય.

ભગવદ્ભાવના પોષણ અને રક્ષણ માટે સત્સંગ કરવો આવશ્યક છે. ભગવદ્ ના એકક્ષણનાં સંગ તુલ્ય સ્વર્ગ અને મોક્ષનું સુખ નથી. (શ્રીમદ્ ભાગવત્: ૧-૧૮-૧૩).

દુ:સંગ મળે તે પહેલાંજ સત્સંગ કરવો, જેથી દુ:સંગ બાધા ન કરે. ભગવદ્ સેવા, સ્મરણ અને સત્સંગ પહેલેથીજ કરવા આથી જ્યારે લૌકિક પ્રસંગ આવી પડે ત્યારે સત્સંગના પ્રતાપથી બચી જવાય.

"સત્સંગ વિના દુ:સંગથી બચવાનો કોઈ ઉપાય નથી." (શિક્ષાપત્ર:૩-૮ થી ૧૧)

શાસ્ત્રો, પુષ્ટિગ્રંથો અને પુષ્ટિસિદ્ધાંતોને જાણનાર અને તે મુજબ જીવનાર સેવક-વૈષ્ણવોનો સદાય સંગ કરવાની શ્રીમહાપ્રભુજી આજ્ઞા કરે છે.

જેમ દરરોજ અભ્યાસ ચાલુ ન રાખવાથી શિખેલુ ભૂલાઈ જાય છે, તેમ દરરોજ િ નયમિત સત્સંગ ન કરવાથી આપણું મન બીજી દિશામાં ભટકી જાય છે.

અગ્નિને જલતો રાખવા ચૂલામાં ફૂંકણીથી પવન ફૂંકવો પડે છે, સગડીમાં કોલસા નાખવા પડે છે, કોડીયામાં તેલ પૂરવું પડે છે, તેમ ભગવદ્ભાવ દ્રઢ રાખવા માટે પુષ્ટિમાર્ગ નાં સિદ્ધાંતો પ્રમાણે ચાલવા સત્સંગ પણ નિત્ય, નિયમિત કરવો પડે.

ભોજન શરીરનો ખોરાક છે, તેમ સત્સંગ મનનો ખોરાક છે. આપણે પશુંની જેમ જ્યાં ત્યાં, જે તે ખાતા નથી, તેમ ગમે તેનો સત્સંગ પણ ન કરવો જોઇએ.

સાચા, ઉત્તમ વૈષ્ણવનોજ સંગ કરવો, જેમના વાણી, વર્તન એકરૂપ હોય. શ્રીવલ્લભ ના વિચારાનુસાર વિશ્વસનીય હોય તોજ તેમનો સંગ કરવો

આવા સેવક-વૈષ્ણવો ન મળે ત્યારે પુષ્ટિમાર્ગીય ગ્રંથોનો સત્સંગ કરવો. ગ્રંથો જાતે વાંચવા, સાંભળવા, વિચારવા અને તે મુજબ આચરણ કરવું. ગ્રંથો જેમકે શ્રીમહાપ્રભુજીના મૂળ ગ્રંથો(જેમકે ષોડશગ્રંથો, નિબંધ, ઇત્યાદી) નો અભ્યાસ કરવો, શિક્ષાપત્ર, ૮૪, ૨૫૨, ૭૮ ભગવદીયોની વાર્તા, નિજવાર્તા-ઘરુવાર્તા, બેઠકચરિત્ર જેવા ગ્રંથોનું નિત્ય વાંચન કરવુ, ષોડશગ્રંથોનો પાઠ કરવો, અષ્ટસખા રચિત પદો નુ સ્મરણ કરવું, શ્રીમદ્ભાગવતજીનું નિત્ય પારાયણ કરવું.

ભક્તકવિ શ્રીદયારામભાઇ કહે છે કે જો ભગવદીયત્વનો, વૈષ્ણવત્વનો રંગ જો સાચો હશે, પાકો હશે તો એ ચોક્ક્સ પ્રસરશેજ. આપ પોતાના પદ માં આલેખે છે કે

તુજ સંગે કોઇ વૈષ્ણવ થાય તો તું વૈષ્ણવ સાચો,

તારા સંગનો રંગ ન લાગે ત્યાં લગી તુ કાચો...

સત્સંગ અને શ્રીમદ્ભાગવત એ બે ભગવાનના આધિભૌતિક ચરણ છે.

- સત્સંગમાં ભગવત્કથાનો, હરિગુણગાનનો પ્રવાહ વહે છે. આ પ્રવાહ જીવની સમગ્ર તૃષ્ણાનો નાશ કરે છે. આ પ્રવાહમાં સ્નાન કરનારને સર્વ પ્રાણી સાથે મૈત્રીભાવ પ્રકટે છે. (સર્વાત્માભાવ-શુદ્ધ-અદ્વૈત)

- સત્સંગના પરિણામે મનમાં ઉદ્વેગને કોઇ સ્થાન રહેતુંજ નથી.

જેના સ્વભાવમાં સાધુતા હોય, જે હંમેશા શ્રીગોકુલેશની નિષ્કામ ભક્તિનો બોધ કરે છે, જે નિરપેક્ષ અને સાત્વિક હોય તેનો સંગ તે સત્સંગ કહેવાય.

હરિજન સંગ છિનક જો હોઇ।

કોટિ સ્વર્ગ સુખ, કોટિ મુક્તિ સુખ, તિહિસમ લહે ન કોઇ ।

ભૂરિ ભાગ્ય પુણ્યસંચિત ફલ, કૃષ્ણ કૃપા હવૈ જાકો ।

સૂરદાસ હરિજન પદ મહિમા, કો કહિ સકૈ તાકો ।।

૮૪ વૈષ્ણવની વાર્તામાં મણુંદના રાજા દુબે અને માધો દુબે ઉપર પ્રસન્ન થઇને શ્રીમહાપ્રભુજીએ આ ઉદ્ગાર પ્રકટ કર્યા હતાં,

અબ અપને ઘર જાય સેવા કરો. જાકો નિરોધ ભયો, વાંકો બહુત બોલનો, દેસ ફિર નો નહીં, તાતે ઘર જાઓ, દૈવીજીવ આવે તિનકોં નામ દીજો. તુમકોં તો નિરોધ સિદ્ધ ભયો, ઔર જો તુમારોં સંગ મન લગાય કે કરેગો, તાહુંકો નિરોધ સિદ્ધ હોયગો...

એટલે : - કે જેમના ચિત્તનો ભગવાનમાં નિરોધ થઇ ચૂક્યો હોય, ભગવાનની સેવા સ્મરણ રૂપ ભક્તિમાં તરબોળ થઇ ચૂક્યા હોય એવા વૈષ્ણવનો સંગ, હૃદયપૂર્વક સંગ જો કોઇ કરે તો તેનો પણ ભગવાનમાં નિરોધ સિદ્ધ થઇ જાય છે.

માનવી નો ભાગ્યોદય (અલૌકિક) થવાનો સમય આવે, એના પૂર્વ પૂણ્યને ફલિત થવાનો સમય આવ્યો હોય અને તેના ઉપર શ્રીમહાપ્રભુજી, ઉભય પ્રભુચરણ શ્રીગોપીનાથજી-શ્રીગુંસાઇજી, શ્રીદાદાજી શ્રીગોકુલેશ પ્રભુ, શ્રીયમુનાજી, શ્રીકૃષ્ણ અને શ્રીદ્વારભૂત શ્રીગુરુદેવની કૃપા ઉતરે, તેનેજ સત્સંગ સાંપડે છે, તેનેજ સત્સંગ સમજાય છે, અને સત્સંગમાં અમોઘ બને છે.

સત્સંગ દુર્લભ છે, અગમ્ય છે, અને અમોઘ છે, અહંકારથી સત્સંગ કરે તો તે ફલિત ન થાય.

વાર્તા પ્રસંગ:- શ્રીસુબોધિનીના લેખિયા, માધદવભટ્ટ કાશ્મિરીના ગુરુ કેશવભટ્ટ હતાં.

માધવભટ્ટ અને કેશવભટ્ટ બન્ને શ્રીમહાપ્રભુજીના મુખારવિંદથી કથા સાંભળતા (સાંભળવા આવતા). માધવભટ્ટને શ્રીમહાપ્રભુજીમાં આસક્તિ થઇ અને ભક્તિ પ્રાપ્ત થઇ તેમને કથાના બોધનું જ્ઞાન થયું.

એક વૈષ્ણવે શ્રીઆચાર્યજીને પુંછ્યું *કેશવભટ્ટ અને માધવભટ્ટ બન્ને એ આપની કથા સાંભળી પણ કેવળ માધવભટ્ટને જ્ઞાન થયું, અને કેશવભટ્ટને ન થયું? આમ કેમ?* ત્યારે શ્રીમહાપ્રભુજીએ આજ્ઞા કરી કે *કેશવભટ્ટને બરાબરી બૈઠિકે કથા સુની તાસોં બોધ ન ભયો ઓર માધવભટ્ટ દાસ ભાવસોં મન લગાય કે સુન્યો તાતેં યાકો બોધ ભયો..*

--કેશવભટ્ટે સત્સંગ તો કર્યો, કથા તો સાંભળી પરન્તુ એમના હ્રદયમાં શ્રીમહાપ્રભુજી માટે દાસભાવ ન હતો તેથી તેમને જ્ઞાન ન થયું. જ્યારે માધવભટ્ટે દાસભાવ રાખીને કથઅ-શ્રવણ કરી તેથી તેમને સ્વરૂપ અને સિદ્ધાંત બન્નેનું જ્ઞાન થયુ. દાસ ભાવ વિના સત્સંગ ફલિત નથી.

શ્રીહરિરાયચરણ વિરચિત શિક્ષાપત્રમાંનું ૩જાં પત્રના ૧૬માં શ્લોક દ્વારા શ્રીપ્રભુ પ્રાપ્તિમાં સત્સંગની ઉપયોગિતા અને દુ:સંગથી થતી હાનિનું નિરૂપણ કર્યુ છે.

ભગવદ્દ્ભાવ અગ્નીરૂપ છે, દુ:સંગ જળરૂપ છે. અને સત્સંગ પાત્રરૂપ છે. સત્સંગને કાષ્ઠરૂપ પણ કહ્યુ છે.

દુ:સંગરૂપી જળને સત્સંગરૂપી પાત્રમાં રાખીએ તો દુ:સંગ ભગવદ્દ્ભાવનો નાશ કરી શકે નહીં (ભગવદ્દ્ભાવ માટે સત્સંગ કાષ્ઠરૂપ, જ્યારે દુ:સંગ માટે સત્સંગ રૂપી પાત્ર છે) - (શિક્ષાપત્ર:૩-૨)

દુ:સંગના ૬ પ્રકાર છે.

અન્ય સંબંધવાળા લોકોનો સંગ,

લૌકિકાસક્તિવાળા લોકોનો સંગ,

શ્રીમહાપ્રભુજીથી વિરુદ્ધ વચનો બોલનારનો સંગ,

અવૈષ્ણવનો સંગ,

લૌકિક વિષયનો સંગ,

વ્યાવહારિક કાર્યોમાં આસક્તિ.

સત્સંગ કોનો કરવો તેના ૬ લક્ષણો.

શ્રીગોકુલેશમાં હમેશાં પ્રેમ રાખનાર,

નિરપેક્ષ,

સાત્વિક,

શ્રીવલ્લભના કૃપાપાત્ર ભગવદીયો

શ્રીગુરુચરણ નું સાનિધ્ય

શ્રીમહાપ્રભુ, શ્રીઉભય પ્રભુચરણ શ્રીગોપીનાથજી-શ્રીગુસાંઇજી, શ્રીદાદાજી શ્રીગોકુલેશ પ્રભુ, શ્રીયમુનાજી અને શ્રીપ્રભુ શ્રીકૃષ્ણચન્દ્રમાં ઐક્યની ભાવના અને નિત્યલીલાનું અનુસંધાન રાખનાર.

સત્સંગ કરવાનો પ્રકાર

દરરોજ થોડો થોડો સત્સંગ કરવો. ગ્રંથનું પાન, શ્રીગુરુચરણની વાણીનું પાન, સેવક-વૈષ્ણવો સાથે શ્રગોકુલેશના નામ, રૂપ, ગુણ અને લીલાનું અવગાહન-સ્મરણ.

સત્સંગ કર્યા પછી વારંવાર તેનું આવર્તન કરવું (સ્મરણ, મનન)

શ્રીમહાપ્રભુજીના વચનથી વિરુદ્ધ કહે તે ન સ્વીકારવું.

સત્સંગ માટે સદા આગ્રહ રાખવો.

છતાં ન બને તો મૌન રાખવું. સદા અષ્ટાક્ષર મંત્રનું રટન કરવું.

આજ વિષય શ્રીહરિરાયચરણ શિક્ષાપત્ર ૧૯માં આજ્ઞા કરે છે કે- *સત્સંગ કોનો કરવો ?*

શ્રીમહાપ્રભુજીમાં દૃઢ વિશ્વાસ (મન, વાણી અને કાયાથી) રાખનારનો,

શ્રીમહાપ્રભુજીની આજ્ઞાંનું પાલન કરનારનો,

જે કહે તેજ કરે તેવા સેવક-વૈષ્ણવનો.

સત્સંગનાં અભાવમાં વિરહ કરવો. સત્સંગના અભાવમાં સદાય અષ્ટાક્ષરમંત્રનુ રટન કરવુ-જપ કરવું.

સંકલન: રાજેન્દ્રભાઇ કડકીયા (યુ.એસ.એ)

ગુરુ કેવા

દિક્ષા-મંત્રગ્રહણ અધિકારી - ૨

(...ગતાંકથી આગળ)

ગુરુદેવ:- વૈશ્યે પણ ભક્તિ સિદ્ધ કરવા માટે ભક્તિમાર્ગીય ગુરુને શરણે જરુર જવું. આ બાબતમાં શ્રીમદ્ભાગવત ના ૭-૧૧-૨૩માં આજ્ઞા છે કે:-

देवगुर्वच्युते भक्तिस्त्रिवर्गपरिपोषणम् ।

आस्तिक्यमुद्यमो नित्यं नैपुण्यं वैश्यलक्षणम् ॥

અર્થ:- દેવ, શ્રીગુરુ, અને શ્રીપ્રભુમાં ભક્તિ, ધર્મ, અર્થ, કામ આ પુરુષાર્થત્રયથી સંતોષ, આસક્તિપણું, હમેશાં હોશીયારીથી દ્રવ્ય મેળવવાનો પ્રયત્ન કરવો, આ

વૈશ્યનાં લક્ષણ છે. આ લક્ષણોમાં વૈશ્યને શ્રીપ્રભુભક્તિ કરવાનું લખ્યુ છે માટે શ્રીગોકુલેશભક્ત્યર્થ વૈશ્યે પણ આ માર્ગને ગુરુને શરણે જવું જોઈએ.

શૂદ્ર ને પણ વેદાધિકાર નહીં હોવાને લીધે જો કે વેદાન્ત શ્રવણનો પણ અધિકાર નથી, એટલે પુરાણેતિહાસમાં પણ જેટલો ભાગ વેદાન્તનો હોય તેટલો છોડીને શૂદ્રને પુરાણેતિહાસનું શ્રવણ કરાવવું એમ *न शूद्राय मतिं दद्यात्* એ મનુવાક્ય પ્રમાણે કેટલાએક ઋષિઓ તથા આચાર્યોનું માનવું છે તથાપિ *श्रावयेच्चतुरो वर्णान् कृत्वा ब्राह्मणमग्रतः* એ મહાભારતના વાક્યાનુસાર બ્રાહ્મણને મુખ્ય શ્રોતા કલ્પીને શૂદ્રને પણ પુરાણેતિહાસ શ્રવણ કરાવવાનું વિધાન છે તેમાં વેદાન્તાર્થ પણ આવી જાય છે એમ માનીને શૂદ્રને પણ પુરાણેતિહાસ દ્વારા બ્રહ્મજ્ઞાનોપદેશ લેવાનું યાજ્ઞવલ્ક્યાદિ ઋષિઓએ સ્પષ્ટ જણાવેલ છે. જેમકે યાજ્ઞવલ્ક્યસ્મૃતિ ૧-૨૦ (ગૃહસ્થ પ્રકરણ)માં

विद्याकर्मवयोबन्धुवित्तैर्मान्या यथाक्रमम् ।

एतैः प्रभूतैः शूद्रोऽपि वार्द्धके मानमर्हति ॥

આ શ્લોકમાં શૂદ્રને પણ વિદ્યા પ્રાપ્ત કરવાનું કહ્યુ છે તેનો અર્થ મિતાક્ષરા ટીકાકારે પહેલાં ગૃહસ્થ પ્રકરણના પાંચમા શ્લોકમાં આધ્યાત્મિકી વિદ્યા એમ કરેલો છે. તેથી શૂદ્રને પણ પુરાણેતિહાસશ્રવણ દ્વારા આધ્યાત્મિકી વિદ્યા સંપાદન કરવાનો અધિકાર છે એમ માનવું જોઈએ.

તેમજ વિષ્ણુસહસ્રનામમાં *शूद्र सुखमवाप्नुयात्* આ શ્લોકનું શ્રીશંકરાચાર્યજીએ ભાષ્ય કરેલું છે તેમાં શૂદ્રનો શ્રવણાધિકાર સ્વીકારેલો છે. એમજ મધ્વાચાર્યે પણ પોતાના ભાષ્યમાં ***શૂદ્રને ગુરુમુખદ્વારા વેદાર્થ શ્રવણનો અધિકાર માનેલો છે. તે એવી રીતે કે ભારતાદિ ઈતિહાસ પુરાણદ્વારા વેદાર્થનું શ્રવણ કરવું; સાક્ષાત્ વેદનું શ્રવણ કરવું નહીં.*** તેજ આજ્ઞા શ્રીમદ્ભાગવત ૧-૪-૨૫માં કરી છે કે:

स्त्रिशूद्रद्विजबन्धूनां त्रयी न श्रुतिगोचरा ।

कर्मश्रेयसि मूढानां श्रेय एवं भवेदिह ।।

इति भारतमाख्यानं कृपया मुनिना कृतम् ।।

અર્થઃ- સ્ત્રી, શૂદ્ર અને દ્વિજબન્ધુઓ (વેદોક્તસંસ્કારરહિત બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રિય, વૈશ્ય)નો વેદશ્રવણમાં અધિકાર નથી, તેથી ભારત નામના ગ્રંથમાં શ્રીવ્યાસભગવાને કૃપા કરીને વેદાર્થ નિરૂપણ કરી તેઓનું કલ્યાણ થાય તેવો માર્ગ બતાવ્યો છે.

તેથી શૂદ્રને પણ યથાધિકાર પુરાણેતિહાસ શ્રવણ દ્વારા વેદાર્થરૂપ બ્રહ્મવિદ્યા તથા ભગવદ્દભક્તિ સંપાદનાર્થ પારંપરિક સત્સાંપ્રદાયિક ભક્તિમાર્ગીય વૈષ્ણવ-ગુરુની ઉપસત્તિ આવશ્યક છે.

એમ બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રિય, વૈશ્ય અને શૂદ્રએ ચારે વર્ણને જેમ પારંપરિક સદ્દગુરુની ઉપસત્તિ આવશ્યક છે, તેમજ ચારે આશ્રમવાસીઓને પણ ગુરોપસત્તિ જરુરની છે. તેમાં પ્રથમ બ્રહ્મચારીને ગુરોપસત્તિની આવશ્યકતા દિક્માત્રથી બતાવીએ છીએ. શ્રીમદ્દભાગવત ૧૧-૧૭-૩૬માં આજ્ઞા છે કે-

एवं बृहद्व्रतधरो ब्राह्मणोऽग्निरिव ज्वलन् ।

मद्भक्तस्तीव्रतपसा दग्धकर्माशयोऽमलः ।।

અર્થઃ- આમ તીવ્ર તડવડે કર્મવાસનાઓને ભસ્મ કરીને અગ્નિની પેઠે પ્રકાશમાન વેદજ્ઞાતા નૈષ્ટિક બ્રહ્મચારી, મારો ભક્ત થઈને જીવન્મુક્ત બને છે. આ ભાગવત વચનમાં *मद्भक्तः* પદ બ્રહ્મચર્યવાળાને પણ ભક્તિ કરવાનું સૂચન કરે છે તેથી તેણે પણ ભક્તિમાર્ગીય દીક્ષા લેવી જોઈએ.

(...ક્રમશઃ)

સંકલન :- દાસ ગોપાલ, જૈ જૈ શ્રીગોકુલેશ પરિવાર, વડોદરા

સિદ્ધાંત રહસ્ય

..ગતાંકથી આગળ

ગુરુદેવ:- તારી શંકા યોગ્ય છે. તો સાંભળ. અમારા કથનાનુસાર બ્રહ્મસંબંધ કર્યા પછી પણ દોષો તો પ્રત્યક્ષપણે દેખાતા હોય છે. તેથી તેઓના વિરોધથી (બ્રહ્મસંબંધકરણાત્ ...નિવૃત્તિ:) તેઓની નિવૃત્તિનો જ્ઞાન કેવી રીતે થાય? આ પ્રકારની આકાંક્ષા હોવા પર દોષોની અનિવૃત્તિ (સ્વરૂપત: સત્તા હોવી) કહેતા પહેલા દોષો કેટલા પ્રકાર ના હોય છે? તેઓની ગણતરી કરતા દોઢ શ્લોકથી તે દોષોના નિવારણનો પ્રકાર કહી રહ્યા છે. અહીં જીવના **સહજ** દોષ અવિદ્યાના સંબંધ અને તેને કારણે જીવ, પ્રાણ ધારણ કરવાની અભિમતિનો અનુભવ કરે છે. સૂક્ષ્મદેહના **સહજ** દોષો એટલે કે કામ, ક્રોધ, લોભ, મોહ, મદ, માત્સર્ય વિગેરે અને ભૂખ, તરસ વિગેરે. સ્થૂળ દેહના **સહજ** દોષો જેમકે માતા પિતાના સંબંધ, રોગાદિ વિગેરે. **દેશોત્થ** અને **કાલોત્થ** દોષ મૌલિક રીતે દેહના હોય છે, જીવાત્માના નહીં પણ કેમ કે જીવાત્મા દેહ ધરે છે તેથી તેનામાં આ દોષોનો સંસર્ગ આવે છે. **દેશોત્થ** દોષ મગધ-મરૂ-સિન્ધ વિગેરે દેશોમાં ઉત્પત્તિના કારણે અને ત્યાં જવાથી ઉત્પન્ન થાય છે. **કાલોત્થ** દોષ કળિયુગના પ્રભાવથી, દુર્મુહુર્તના પ્રભાવથી અને અવસ્થાના કારણે ઉત્પન્ન થાય છે. મૂળ કારિકામાં જોકે **દેશકાલોત્થા** એમ સમસ્ત પદનો પ્રયોગ કરેલો છે પણ વ્યાકરણશાસ્ત્રના *દ્વન્દ્વાન્તે શ્રૂયમાણં પદં પ્રત્યેકમભિસંબધ્યતે* આ નિયમાનુસાર **ઉત્થ** પદ **દેશ** અને **કાલ** સાથે જોડાતા અહીં બે દોષો સમજવા. આ દોષો, ભક્તિમાર્ગીય દોષોથી ભિન્ન છે તે કહેવા માટે શ્રીભગવાન **લોકવેદનિરૂપિતા:** પદનો પ્રયોગ કરી રહ્યા છે. આ વિશેષણ **દેહલીદીપ ન્યાય** (ઉમરા ઉપર દીવો મૂક્યો હોય તો ગરની અન્દર તથા બહાર, બન્ને બાજુ પ્રકાશ કરે છે) થી પહેલાં અને પછીના શબ્દો સાથે અન્વિત થાય છે. તેથી પાંચે દોષોમાં વિશેષણ તરીકે પ્રયુક્ત થશે. **લોકવેદનિરૂપિતા: સહજા:**, **લોકવેદનિરૂપિતા: દેશકાલોત્થા:**,

લોકવેદનિરૂપિતા: સયોગજ્ઞ: વિગેરે. શ્રીમદ્ ભાગવતના એકાદશ સ્કન્ધમાં શ્રીઉદ્ધવ કહે છે કે **ગુણદોષભિદા દૃષ્ટિર્નિગમાત્તે ન હિ સ્વત:** (૧૧/૨૦/૫)

गुणदोषभिदा दृष्टिर्निगमात्ते न हि स्वतः ।

निगमेनाऽपवादश्च भिदाया इति ह भ्रमः ।।

किञ्च । पूर्वोक्तप्रकारेण ते देवगुणदोषभिदादृष्टिः । पुनस्तव निगमेन वचनेनैव तद्भिदाया अपवादश्चेति श्रुत्वाऽऽह स्फुटं मे भ्रमो भवति । तं निवर्तयेति शेषः । (इति श्रीगिरिधरचरणाः बालप्रबोधिन्याम्)

અર્થાત્ ગુણ અને દોષોની ચર્ચા તો મૂલત: વેદ-શાસ્ત્રોમાંથી પ્રાપ્ત થઇ રહી છે તેથી શ્રૂતિમૂલક હોવાથી **જો** લોક/સંસાર દોષોને ઉત્પન્ન કરે તેમાં શો નવાઇ રહેલી છે ! **સંયોગજ** એટલે બુદ્ધિપૂર્વક અને કામનાઓથી પ્રેરાઈ મનના સંયોગથી કરવામાં આવતા હોય તે સંયોગજ દોષ કહેવાય. **સ્પર્શજ** એટલે બુદ્ધિ વગર કે કામનઓ વગર થતાં હોય તે. આવા દોષો **કથંચન** એટલે શ્રૌત (શ્રુતિમાં કહેલાં) અથવા સ્માર્ત (સ્મૃતિઓમાં કહેલાં) અથવા લૌકિક (સાંસારિક) કોઇપણ પ્રકારે **ન મન્તવ્યા:** સેવામાં પ્રતિબંધરૂપ માનવા **જો**ઇએ નહીં! બ્રહ્મસંબંધ કર્યા પછી દેહેન્દ્રિયપ્રાણાન્ત:કરણ જીવમાં અને તેના ધર્મોમાં ભગવદીયતાનો અનુસંધાન કરતા, તેઓના સ્વામી અને પ્રેરક તરીકે શ્રીપ્રભુને માનતા તે દેહાદિમાં પોતાના અભિમાનની નિવૃત્તિ થાય છે. તેથી તે દોષો હોવા છતાંય પારકાની જેમ દેહેન્દ્રિયાદિ પ્રતિ તે દોષોનો અસામર્થ્ય હોવાથી તેઓનું સેવા પ્રત્યે જ પ્રતિબંધકપણું નિવૃત્ત થવાનો આશય સમજવો **જો**ઇએ. યદ્યપિ દોષો સ્વરૂપત: વિદ્યમાન હોય છે છતાંય કેવળ સેવામાં પ્રતિબંધરૂપ બનતા નથી. તેઓની સ્વરૂપપણે નિવૃત્તિ બતાવવામાં આવી નથી. તેથી સ્વરૂપત: દોષોની સ્થિતિ હોવાથી બ્રહ્મસંબંધ લીધા પછી તરત જ જીવાત્માને નથી સાયુજ્યાદિની પ્રાપ્તિ થતી કે નથી બ્રહ્મસંબંધ કરવાથી દોષો નિવૃત્ત થઇ જશે - આ વાતમાં કોઇ**જા**ત નો વિરોધ આવે છે. પ્રતિબંધ કરવાના સામર્થ્યની નિવૃત્તિ હોવાથી સેવાનો અંગીકાર થશે તે વાત સ્પષ્ટ છે, કોઇપણ **જા**તનો ત્યાં સંદેહ રહેતો નથી!

શિષ્ય:- તો ગુરુદેવ! આ પ્રકારના દોષની નિવૃત્તિ તો શાસ્ત્રમાં બતાવેલા પ્રાયશ્ચિત્ત વિગેરે કર્મથી પણ સમ્ભવ છે તો બ્રહ્મસંબંધની શી વિશેષતા છે?

ગુરુદેવ:- વિશેષતા છે કારણ કે **અન્યથા** બ્રહ્મસંબંધ છોડીને સર્વદોષોની નિવૃત્તિ **કથંચન** કોઈપણ પ્રકારે એટલે કે કર્મ-જ્ઞાન કે ભક્તિમાર્ગના ઉપાયો વડે સમ્ભવ નથી. દોષના હેતુરૂપ કર્મ-દેશ-કાળ વિગેરે વિદ્યમાન હોવાથી તેઓના સંયોગ કે સ્પર્શથી દોષોની ઉપસ્થિતિ નિત્ય છે! બ્રહ્મસંબંધ કરવા પર દૂષિત જીવાત્મા-દેહ વિગેરેમાં ભગવદીયપણાનાં અનુસંધાનમાત્રથી તેઓમાં દેહાદિમાં પોતાના સંબંધની નિવૃત્તિ હોવાથી દોષો કેવળ નામમાત્ર રહી જાય છે અને તેથી માત્ર બ્રહ્મસંબંધ જ સમ્પૂર્ણ દોષો નિવૃત્ત કરવાનો સ્વતન્ત્ર સાધન છે, અન્ય નહીં! આ પ્રસંગમાં આવું સમજવું જોઈએ.

योगास्त्रयो मया प्रोक्ताः नृणां श्रेयोविधित्सया।

ज्ञानं कर्म च भक्तिश्च नोपायोऽन्योऽस्ति कुत्रचिद्॥

અર્થ:- એકાદશ સ્કન્ધમાં (૧૧-૨૦-૬) ભગવાન આજ્ઞા કરે છે કે જીવમાત્રના શ્રેય માટે/આત્મકલ્યાણ માટે અધિકાર ભેદથી જ્ઞાન-કર્મ-ભક્તિ આમ ત્રણ માર્ગો પ્રગટ કર્યા છે. અહીં શ્રેય એટલે દુ:ખોનો અભાવ અને સુખની પ્રાપ્તિ. વળી ચતુર્થ સ્કન્ધમાં (૪-૨૫-૪)

श्रेयस्त्वं कतमद्राजन्कर्मणात्मन ईहसे।

दुःखहानिः सुखावाप्तिः श्रेयस्तन्नेह चेष्यते॥

અર્થ:- હે રાજન્! કર્મે કરીને કઇ રીતિનું કલ્યાણ તમે પ્રકટ કરવા માંગો છો? દુ:ખનો અભાવ અને સુખની પ્રાપ્તિને કલ્યાણ તે આ કર્મથી નથી થતું? આ પ્રકારે શ્રી નારદજીએ રાજા પ્રાચીનબર્હિ કહેલ છે. ત્યાં સર્વ પ્રથમ દુ:ખનો અભાવ શોધવો જોઈએ કેમ કે સહજ રીતે બુદ્ધિ પણ સર્વપ્રથમ તે કરવા માટે પ્રયત્નશીલ બને છે. દુ:ખ શેનો હોય? દુ:ખ પૂર્વોક્ત પાંચેય દોષોનો હોય.

कर्मणा कर्मनिर्हारो न ह्यात्यन्तिक इष्यते।

अविद्वदधिकारित्वात्प्रायश्चित्तं विमर्शनम्॥

અર્થ:- કર્મ કરવાનો અધિકારી તો અજ્ઞાની છે. તેથી પ્રાયશ્ચિત તો વિચારમાત્રજ છે. એવું શ્રીશુક ભગવાનનું વચન છે (શ્રીમદ્ ભાગવત ૯-૧-૧૧). તેથી શાસ્ત્રમાં બતાવેલા પ્રાયશ્ચિત્ત વિગેરે કર્મોથી દોષોની આત્યન્તિક (નિર્મૂળ) નિવૃત્તિ થતી નથી. કેમ કે પ્રાયશ્ચિત્ત કર્યા પછી પણ મન પુન: તેવા (દોષ ઉત્પન્ન કરનારા કર્મોમાં) કર્મોમાં પ્રવૃત્ત થાય છે.

(...ક્રમશ:)

સંકલન:- દાસ ગોપાલ, જૈ જૈ શ્રીગોકુલેશ પરિવાર, વડોદરા

દંડાકારં લલાટે સ્યાત્

...ગતાંકથી આગળ

મુકન્દદાસ :- જેમ કોઈ વાત ને પ્રમાણિત કરવા ઠોસ પ્રમાણ પ્રદાન કરવું પડે, કે જે સર્વ સમાજને અનુસરવું જ રહ્યુ. તેવીજ રીતે આપણા દ્વારા કરાતા દંડાકાર તિલક પણ કોઈ નિન્દિત નથી, પણ, તે શાસ્ત્રતયા પ્રમાણિત છે. અને સૌથી મોટુ પ્રમાણ તો શ્રીમહાપ્રભુજી છે, જેમને સ્વરચિત નિબન્ધ ગ્રંથમાં આજ્ઞા કરી છે કે દંડાકારં લલાટે સ્યાત્... ઘણા એવા હજું પણ છે કે આ વાતને સ્વીકારવા તૈયાર નથી. પણ તે આપણો વિષય નથી. બે દંડ-સમાન ની સરખી આકૃતિ કરવી, જે સમાન દેખાતી રેખાઓ હોય તે દ્વિરેખ-દંડાકાર તિલક શોભાયુક્ત છે. તે આપણે સર્વે ધ્યાન રાખવું.

એમ પણ આપણને લાગતું હોય કે છિન્નમૂલ (જેનું મૂળ ને છેકેલુ-ભુસેલુ હોય તે) શબ્દવડે *શ્રીગોકુલેશાનુયાયીઓનું દંડાકાર તિલક નિન્દિત છે, છિન્નમૂલ હોવાને કારણે?* એ પ્રમાણે જે દોષદૃષ્ટિ નાખી છે તે દ્વિરેખ-દંડાકાર તિલકમાં ક્ષણપર્યન્ત ટકવાને માનતી નથી-ટકી શકતી નથી. દંડાકાર તો શાસ્ત્રતયા સિદ્ધ છે, કારણકે પદ્મપુરાણમાં પણ દંડાકાર તિલકને સમર્થન છે.

ચંપામાસી:- હા, વાત સાચી. હવે અમે સમજીયા. કે દંડાકાર કેવું. કારણકે આપણા શ્રીગોકુલેશપ્રભુશરણાનુરાગી દ્વારા થતાં તિલકમાં છિન્નમૂલતા ક્યાંય આવતું નથી. કારણ કે કોઇ પણ રીતે તો આપણે તિલકનું મૂલ તો છેકતા (ભૂંસતા) તો નથી. કારણકે આપણે પ્રથમથીજ બે સમાન રેખાઓ કરીએ છીએ. તો પછી તેની જુદી છિન્નમૂલતા શા કારણથી દેખાય ? અર્થાત્ તે તે બે સમાન રેખાઓતો મૂલ સાથે તેમની તેમજ રહેલી છે.

રસિકકાકા:- હા, વાત સાચી, આપને આપણા દંડાકાર તિલકને તો નાસિકાના મૂળથી આરંભીને આખું તિલક બે પ્રકારે કરીએ છીએ-પ્રથમ એક રેખા કરી પછી બીજી રેખા કરીએ છીએ, એમ-કરવાનું છે. આ પ્રમાણે આપને તિલકમાં મૂળ છેદવાનું આવતુંજ નથી; વડીલોએ તે પ્રમાણે કહે છે.

મુકુન્દદાસ:- બરાબર સમજ્યા. શ્રીમહાપ્રભુજીએ આજ્ઞા કરેલી, શ્રીગુસાંઇજીએ પ્રકાશિત કરેલું-સ્વરૂપ સમજાવીને દેખાડેલું, કે લલાટ-કપાળમાં દંડાકાર તિલક થાય, તે દંડાકાર તિલક સરખી બે રેખાવાળું શુભ છે, સાત્વિક છે.

...ક્રમશ:

સંકલન:- દાસ ગોપાલ, જૈ જૈ શ્રીગોકુલેશ પરિવાર, વડોદરા

શું આપને લાગે છે કે વિચાર કરવો જોઇએ ?

...ગતાંકથી આગળ

૨૩. જેમ પ્રતિકુળ પરિસ્થિતીમાં કોઇપણ મનુષ્યનો વિકાસ સ્વસ્થ સુરક્ષિત અને સંતુલીત પણાથી થઇ શકતો નથી. અથવા સ્વસ્થ સંતુલીત રીતે મનુષ્યને પણ મૃત્યુના ભયથી અસુરક્ષિત, સતત યાતનાવાળી અને ત્રાસ ભરેલી પરિસ્થિતીમાં મૂકી દેવામાં આવે તો તેના પરિણામ હંમેશા વિકૃત, અસ્વસ્થ, અસંતુલીત અને ભયાવહ હોય છે. માનવના ઈતિહાસ પર ઉપરછલ્લી દ્દષ્ટિ નાખવાથી પણ આ તથ્ય એકદમ

ઉજાગર થઇ જશે. એવીજ રીતે શ્રીમહાપ્રભુજીના સિદ્ધાંતથિ સર્વથા વિપરિત અને વિરુદ્ધ વ્યક્તિઓ સાથે રહીને કે તેવા સ્થળમાં રહીને કે તેવા વાતાવરણમાં રહીને આપણું શરણમાર્ગીય જીવન અને ભક્તિમાર્ગીય જીવન પણ વિકૃત, અસ્વસ્થ, અસંતુલીત અને ભયાવહ બની જશે. જેમ મનુષ્યનાા સ્વસ્થ વિકાસ માટે સ્વસ્થ સુરક્ષિત અને સંતુલિત વાતાવરણ નિતાંત આવશ્યક છે તેવી રીતે શરણાગતી અને ભક્તિના સ્વસ્થ વિકાસ માટે પણ શ્રીમહાપ્રભુજીના સિદ્ધાંતથિ સ્વસ્થ સુરક્ષિત અને સંતુલિત થયેલ વાતાવરણ નિતાંત આવશ્યક છે.

૨૪. બુદ્ધિમાન વિદ્યાર્થીઓ પણ સુયોગ્ય અધ્યાપકના અભાવમાં વિદ્યાના કોઇપણ ક્ષેત્રમાં જેમ ઝડપી અને અપેક્ષિત પ્રગતિ કરી શકતા નથી તેવીજ રીતે આધ્યાત્મિક જગતના કોઇપણ માર્ગે અગ્રેસર થનાર સાધકની ઝડપી અને અપેક્ષિત પ્રગતિ પણ સુયોગ્ય ગુરુના અભાવે થઇ શકતી નથી.

૨૫. વિદ્યાના કોઇપણ ક્ષેત્રે શિક્ષકની ન્યુનતમ યોગ્યતાનો વિચાર(નિર્ધાર) અને મુલ્યાંક ન કરીને શિક્ષકનું સ્થાન અપાય છે. (આદર્શ હીનતા, અનૈતિકતા અને ભ્રષ્ટાચારના કારણે ભલે આ નિયમ અત્યારે પૂર્ણ રીતે સચવાઇ નથી રહ્યો-પરન્તુ આ નિયમ સંપૂર્ણ રીતે નષ્ટ થઇ ગયો હોય તેવું પણ નથી) તેવીજ રીતે અધ્યાત્મના ક્ષેત્રે પણ કોઇપણ માર્ગનો ઉપદેશ કરનાર ગુરુની પણ ન્યુનતમ યોગ્યતાઓનો નિર્ધાર શાસ્ત્રમાં કરવામાં આવ્યોજ છે. અને તેન ા આધારે જ તેને ગુરુનું સ્થાન આપવામાં આવે છે. (શાસ્ત્રનું અજ્ઞાન, સિદ્ધાંતહીનતા, નૈતિક અધ:પતન, વ્યભિચાર અને ધર્મને ધંધો તથા વિલાસિતાનું સાધન બનાવી લેવાના કારણે-ધર્મના ક્ષેત્રે પણ આ િ નયમ હાલમાં પૂર્ણ રીતે સચવાઇ નથી રહ્યો. છતાંયે આ નિયમ પૂર્ણ રીતે તિરોહીત થઇ ગયો છે તેવું પણ નથી.

૨૬. લોક વ્યવહારમાં કોઈપણ શિક્ષકની યોગ્યતા, ચરિત્ર, વ્યવહાર અને શિક્ષણના પરિણામ જોઈને જ વિચારશીલ મા-બાપ અને વિદ્યાર્થીઓ આકર્ષિત થાય છે અને પસંદગી કરે છે. તેમજ આ બાબતમાં મોટા ભાગે જનસાધારણમાં પણ યોગ્ય પસંદગીની ચતુરાઈ હોય છે. કેમકે તેના આધારે જ મા-બાપ અને વડીલો, સુખ સંતોષ અને શાંતિ અનુભવે છે. અને તેના જ આધારે વિદ્યાર્થીઓનું ઉજ્જવળ ભાવી ટકી રહે છે.

શું આપને નથી લાગતું કે ગુરુ તરીકે કોઈપણ વ્યક્તિની યોગ્યતા, ચરિત્ર, વ્યવહાર, અને સાધનાના પરિણામ જોઈને જ વિચારશીલ વ્યક્તિઓએ તેમની પસંદગી કરવી જોઈએ? શું આપણે નથી લાગતું કે આ બાબતમાં આપણે યોગ્ય પસંદગીની ચતુરાઈનો ઉપયોગ નથી કરી રહ્યાં? અથવા જાણી જોઈને આ ચતુરાઈ ભૂલી ગયાં છીએ? અથવા જગતની કહેવાતી પ્રગતિની આંધળી ભાગદોડમાં આ યોગ્યતા આપણામાંથી ખરેખર તિરોહીત થઈ ગઈ છે?

૨૭. શાસ્ત્રની દરેક શાખા-સંપ્રદાયમાં ગુરુ અને શિષ્ય બેઉની સ્વરૂપ યોગ્યતાનો નિર્ણય કરવામાં આવ્યો છે. તેથી પ્રત્યેક વ્યક્તિએ એના સ્વભાવ અધિકારના ભેદ પ્રમાણે માર્ગનો નિર્ધાર કરી તે માર્ગના ગુરુ-શિષ્યની સ્વરૂપ યોગ્યતા બાબતે સર્વ પ્રથમ જ્ઞાન મેળવવું જોઈએ. *(આધુનિક સમયમાં ફૂટી નીકળેલા અનેક પંથ અને ધર્માભાસના ફાંટાઓ વાસ્તવમાં શરીરમાં ફૂટી નીકળેલા હાનિકારક ફોડલા ફુલ્લી જેવી પેદાશ છે જે ખરેખર શરીરને કષ્ટ આપે છે અને સ્વસ્થ વિકાસને અટકાવે છે, તેથી ઉપર કહેલા આધ્યાત્મિક ક્ષેત્રના જુદા જુદા માર્ગોથી અમારૂ તાત્પર્ય શાસ્ત્રમાં કહેલા માર્ગોથી જ છે. અપ્રામાણિક ધર્મના આભાસરૂપ પ્રવૃત્તિઓથી નહીં.)*

આપણા પુષ્ટિમાર્ગના અદ્વિતિય અને પ્રખર વિદ્વાન આચાર્ય શ્રીપુરુષોત્તમજી નિર્દેશ કરે છે કે જેમ બધાજ શાસ્ત્ર સંમત સંપ્રદાયોમાં *गुरु परीक्षरेत् शिष्यम्* અર્થાત્ ગુરુએ

શિષ્ય બનાવતા પહેલા શિષ્ય થવા આવેલી વ્યક્તિની પરીક્ષા કરવી. આવો એક સામાન્ય નિયમ છે. તેમજ શિષ્ય થવા આવનાર વ્યક્તિએ - શિષ્યે પણ ગુરુની ચકાસણી અવશ્ય કરવી જોઈએ – *शिष्यः यथा परीक्ष्यते तथा अत्र गुरुः* નહીં તો સ્થુળ લૌકિક આવેશ અને અજ્ઞાનની જડતાના કારણે પશુવત હોવાથી (તેઓ લૌકિક આવેશ અને અજ્ઞાન જડતાથી પશુવત થયેલા) ગુરુનું (?) અનુસરણ કરવાથી જેમ આંધળી વ્યક્તિ પાછળ તેને માર્ગ દેખાડનારો જાણી આંધળાઓનું ટોળું જાય તો રસ્તો બતાવનાર અને તેનું અનુસરણ કરનાર બધાજ ખાડામાં પડે તેવી રીતે આ લૌકિક આવેશ અને જ્ઞાન રહિત (કહેવાતા) ગુરુનું અનુસરણ કરનારા પણ તેની સાથે ખાડામાં જ પડે છે. *नो चेत एतादृशस्य लोकत्रनुगतपशुरूपत्वात् तादृस्य: अनुकरणे- अन्धानुग-अन्धवत् उभौ अपि पतेताम् ..*

(...ક્રમશ:)

સંકલન:- દાસ ગોપાલ, જૈ જૈ શ્રીગોકુલેશ પરિવાર, વડોદરા

સેવક-વૈષ્ણવો માટે પોતાના શ્રીગુરુઘર-શ્રીગુરુદેવ પ્રતિ સામાન્ય વ્યવહાર

તુલસીની કંઠી:-

તુલસીની કંઠી તો વૈષ્ણવી દ્વિજત્વ ચિન્હ છે. આથી માર્ગીય દીક્ષા નામદીક્ષા લેનાર ઉભય વૈષ્ણવે સૂતરના દોરામાં પરોવેલી શુદ્ધ તુલસીની એક કંઠી તથા માર્ગીય ભક્તિમાર્ગીય દીક્ષા બ્રહ્મસંબંધ લેનાર ઉભય વૈષ્ણવે બે કંઠી નિત્ય ગળામાં ધારણ કરવી. હૃદયપ્રદેશ સુધી લાંબી અને સ્વગુરુગૃહની પ્રસાદી કંઠીનેજ ધારણ કરવાનો આગ્રહ રાખવો જોઈએ. સોના-ચાંદી કે પ્લાસ્ટીકના તારમાં તૈયાર કરેલી તુલસીની કંઠી તો કેવળ ભૌતિક દેહનો શણગાર માત્ર છે, વૈષ્ણવી દીક્ષાનો એ સંસ્કાર નથી.

કદાચિત કંઠી તૂટી જાય એવી અવસ્થામાં, નવી કંઠી ધારણ કરતાં સુધી વાણી-ઉચ્ચાર કરવો નહીં તેમજ જળ-અન્ન પણ ગ્રહણ કરવાં નહીં; કારણકે વૈષ્ણવ થઈને ક્ષણમાત્ર પણ તુલસીની કંઠી વિના રહેવાથી વિષ્ણુદ્રોહ થાય છે. તુલસીમાળાનું માહાત્મ્ય વર્ણવતાં સ્કંદપુરાણમાં કહે છે:

તુલસીકાષ્ટમાલાં તુ પ્રેતરાજસ્ય દૂતકાઃ ।

દૃષ્ટ્વા નાશ્યંતિ દૂરેણ વાતોદ્ભુતં યથારજઃ ।।

અર્થાત્ જેવી રીતે વાયુથી રજ ઊડી જાય છે તેવી રીતે તુલસીમાળા જોઈ યમદૂતો દૂરથીજ નાસી જાય છે.

તુલસીદલમાલાં તુ કૃષ્ણોત્તીર્ણાં તુયો વહેત્ ।

પત્રે પત્રાશ્વમેધસ્ય લભતે પ્રત્યહં ફલમ્ ।।

અર્થાત્ તુલસીમાલાથી ભૂષિત જે કોઈ પિતૃકાર્ય અને દેવકાર્ય કરે છે તેને કલિયુગમાં કોટિ પુણ્ય મળે છે.

તુલસીમાળા અને તિલક સિવાય ભગવદ્સેવા અને ભગવદ્નામસ્મરણ થઈ શકે નહીં. માલાતિલકના રક્ષણ માટે આપણા પ્રાણપ્રિય શ્રીદાદાજી શ્રીગોકુલેશપ્રભુચરણે લીધેલો પરિશ્રમ જગતના ધાર્મિક ઈતિહાસમાં સુવર્ણાક્ષરે અંકિત થયેલો છે. આપણે સૌએ તેનું સદાસર્વદા સ્મરણ રાખી, માલા-તિલક વિના એક ક્ષણવાર પણ રહેવું જોઈએ નહીં.

...ક્રમશ:

સંકલન:- રાજેન્દ્રભાઈ કડકીયા (યુ.એસ.એ.)

શ્રીચતુર્થકુમાર શ્રીગોકુલેશપ્રભુ વ્યક્ત બત્રીસ લક્ષણ

એકાદશમો લક્ષણ – અતિથી વૈષ્ણવની સેવા કરવી–દેવું ન કરવું.

અબ એકાદશમો લક્ષણ કહેત હે: - જો વૈષ્ણવ હોઇ તાકો વૈષ્ણવ માત્રકી દયા કરી ચાહિયે. એસી ભાવના મનમેં રાખની. વૈષ્ણવ જો ઘરમેં આવે તાસો મીઠો બોલનો, તાકો સ્નાનાદિક ભલી ભાંતિસો કરાવનો, શ્રીઠાકોરજીકો દર્શન કરાવનો. ફીર મહાપ્રસાદ લિવાવનો જો વસ્ત્રાદિક હીન (વગરનો) હોય તાકો વસ્ત્રાદિક દેનો. જો દ્રવ્ય ન હોય તો દ્રવ્ય દેનો. પરન્તુ ઉધારો ન દીજે. યોં હી દીજે. આપ સામર્થ્ય હોઇ તેસો દીજીયે-ગૃહવિત્તાનુસાર કીજીયે. પરન્તુ વૈષ્ણવ માત્ર પર દયા રાખની. પરન્તુ કાહુકો ઋણ કાઢિકે ન દીજીયે, કાહુકો છલ કરિકે ન દીજીયે. યહ વૈષ્ણવકો લક્ષણ હે. ૧૧

|| ઇતિ શ્રી એકાદશમો લક્ષણ સંપૂર્ણમ્ ||

સંકલન:- દાસ ગોપાલ, જૈ જૈ શ્રીગોકુલેશ પરિવાર, વડોદરા

આશ્રયકો પદ

રાગ બિહાગ

ભઇ અબ ગિરિધરસોં પેહેચાન ।

કપટરૂપ વ્હે છલવેં આયો પુરુષોત્તમ નહીં જાન || ૧ ||

છોટો બડો કછું નહીં સમજ્યો છાયર્યો અજ્ઞાન ||

છીતસ્વામી દેખત અપનાયો શ્રીવિઠ્ઠલકૃપાનિધાન || ૨ ||